

Russische energiebedrijven in Brabant

VERVOLG VAN PAGINA 7

Rusland zelf. Maar de officiële vestigingsplaats van Rus Gas Turbines is toch echt Breda. Op de vraag waarom het bedrijf daar zit, geven de aandeelhouders geen antwoord.

Geen nieuw fenomeen

Dat bedrijven alleen een brievenbus in Nederland hebben is geen nieuw fenomeen. Volgens Heleen over de Linden, advocaat van Rechta Advocatuur, wordt zo'n constructie doorgaans bedacht om zo min mogelijk belasting te betalen. Over de Linden is een van Nederlands bekendste sanctie-experts. Ons land, vertelt ze, wil het juist de Russen tegenwoordig zo moeilijk mogelijk maken om van het Nederlands belastingstelsel te profiteren. De advocaat is een van de twee experts die zich uitvoerig, en onafhankelijk van elkaar, hebben gebogen over de uitkomsten van het onderzoek.

Rus Gas Turbines blijkt niet het enige Brabantse bedrijf dat in de omstreken Russische energiesector werkt. Er is nog een tweede bedrijf dat zich ook in een Bredaas bedrijfsverzamelgebouw heeft gevestigd: Fortum, een enorm energiebedrijf uit Finland, vorig jaar goed voor 112 miljard euro omzet.

Het Finse Fortum is niet handen van

Mogelijk worden wapenfabrieken in Rusland aan de praat gehouden met energie van deze bedrijven

Russische oligarchen, maar doet wel veel zaken in Rusland. Het haalt daar ongeveer 20 procent van zijn operationele winst binnen en bezit bijvoorbeeld elektriciteitscentrales in de regio's Oeral en West-Siberië. Die Russische activiteiten zijn op hun beurt ondergebracht in een Brabantse bv. Ook vandaag de dag krijgt een deel van de Russen dus stroom via een Bredaas bedrijf. Wederom gaat het vooral om een constructie op papier; de energie wordt hier natuurlijk niet opgewekt. Dát gebeurt in Rusland zelf.

Hoe het verder moet met Fortum in Rusland is onzeker. De Finnen willen vanwege de oorlog in Oekraïne weg uit

Rusland en proberen de boel te verkopen. Maar dat is nog niet gelukt. Voorlopig



Fortum – ook gevestigd in Breda – doet veel zaken in Rusland. FOTO AFP

worden er géén nieuwe investeringen gedaan en worden bestaande contracten niet verlengd.

Hoe dan ook is sanctie-expert Over de Linden klip en klaar over de twee bedrijven in Brabant: „Dit is zeer kwalijk”, zegt ze. „Dit moeten we te allen tijde, indien nog niet te laat, zien te voorkomen.” Over de Linden wijst erop dat schandalen op de loer liggen. „Mogelijk worden wapenfabrieken in Rusland aan de praat gehouden met energie van deze bedrijven”, zegt ze. Daarnaast wijst ze erop dat de Russische energievoorziening in stand wordt gehouden, terwijl Europa andersom juist grote moeite heeft om van Rusland energie te krijgen.

Onderzoeken en sancties

De sanctie-experts die het Brabantse onderzoek bekeken, zeggen dat het toezicht op het naleven van sancties tegen Rusland niet sluitend is. „Nu zoeken jullie dit allemaal uit, maar eigenlijk zou de overheid dit moeten doen”, zegt Cedric Ryngaert, hoogleraar internationaal recht aan de Universiteit Utrecht.

De PvdA gaat naar aanleiding van dit onderzoek Kamervragen stellen. Tweede Kamerlid Attje Kuiken (die zelf uit Breda komt) wijst erop dat een reeks instanties, waaronder de douane en De Nederlandsche Bank, toezicht houden. „En dan zijn journalisten nodig om deze zaak in Breda bloot te leggen. Nu dat is blootgelegd wordt het tijd dat de organisaties die er echt over gaan dieper uitzoeken wat er aan de hand is. En de sancties die nodig zijn uitvoeren.”

Ook de SP kondigt Kamervragen aan. „Hoe kan het dat deze bedrijven niet op de

sanctielijst staan? Als er inderdaad relaties met Poetin zijn, is dat zeer kwalijk. Dan faalt het sanctiebeleid van Hoekstra (minister van Buitenlandse Zaken, red.) volledig”, aldus Kamerlid Jasper van Dijk.

VVD-Kamerlid Ruben Brekelmans concludeert uit dit verhaal dat het 'noodzakelijk blijft om sancties aan te scherpen en deze strikt te handhaven'. „Dat vereist strakke regie door het kabinet en nauwe samenwerking tussen alle betrokken organisaties.”

Geen hulp vanuit Europa

De twee Bredase bedrijven, Fortum en Rus Gas Turbines, moeten zich aan een hele reeks sanctiemaatregelen houden. Zo is het bijvoorbeeld verboden om nog (nieuw) geld te stoppen in Russische energiebedrijven. Daarnaast mag je talloze goederen (zoals pijpleidingen) en technologie op sanctielijsten niet meer aan ze verkopen.

Samengevat kunnen de bedrijven in Rusland wel doorwerken, maar mogen zij vanuit Europa dus géén hulp krijgen. Ook niet van het eigen concern in Breda, denkt hoogleraar Ryngaert. Hij bedoelt dat bijvoorbeeld een energiecentrale van Fortum in Rusland géén hulp mag krijgen van Fortum-collega's in Breda. Verder mogen Fortum en Rus Gas Turbines ook geen opdrachten voor de Russische overheid doen.

Over de Linden schat het risico dat in Breda de sanctiewetgeving wordt overtreden hoog in. „In totaal beslaan de Europese wetteksten en bijlages inmiddels meer dan 300 pagina's. Er is zoveel niet toegestaan dat een fout, bewust of on-



Heleen over de Linden. FOTO JEAN-PIERRE JANS

bewust, snel is gemaakt”, zegt ze. „Maar om daar zeker van te zijn, zou je in veel gevallen op de bankrekeningen van de bedrijven moeten kijken. Of je hebt medewerking uit Rusland nodig. Die krijg je natuurlijk niet.”

Kamerlid Kuiken zegt dat het Openbaar Ministerie aan zet is om uit te zoeken of er iets strafbaars aan de hand is. „Ik neem aan dat de feiten die nu boven tafel zijn gekomen reden genoeg zijn om dat te onderzoeken.”

Geen echte activiteit

Het Bredase pand waar Rus Gas Turbines zetelt, blijkt een bedrijfsverzamelgebouw aan de Verlengde Poolseweg. Als wij er op bezoek gaan, blijkt er van echte activiteit geen sprake. Een vriendelijke receptioniste wil ons graag helpen. Maar van Rus Gas Turbines heeft ze nog nooit gehoord. Van Russian Gas Turbines, de naam die het bedrijf op zijn Russische website hanteert, evenmin. „Nee, die staat hier niet in de computer.”

De Bredase bv is voor 51 procent in handen van het Russische energiebedrijf Inter RAO, blijkt uit ons onderzoek. De overige 49 procent is van het grote, Amerikaanse General Electric. Igor Sechin (met zijn bijnaam 'engste man op aarde') heeft een toezichthoudende functie in de board van Inter RAO. Althans, die had hij tot vrijwel de hele website van Inter RAO offline werd gehaald.

De miljardenonderneming, één van de grootste energiebedrijven van Rusland, doet nu vooral geheimzinnig. Wie de actuele bestuurders zijn, is niet meer te vinden. Door het verwijderen van informatie wil Inter RAO sancties uit het Westen ontlopen. Ook op vragen van ons geeft het bedrijf, dat grotendeels in handen is van de Russische staat, geen antwoord.

Igor Sechin staat op de Europese sanc-





Vladimir Poetin (links) en Igor Sechin tijdens een overleg. FOTO REUTERS

tielijst met personen met wie je geen zaken mag doen. De laatst bekende ceo van het bedrijf heet Boris Kovalchuk. Hij is een zoon van Yuri Kovalchuk die ook wel de ‘persoonlijke bankier van Vladimir Poetin’ wordt genoemd. Zoon Boris staat op de Amerikaanse sanctielijst, maar (nog) niet op die van Europa. Geen van allen zijn het mannen die ze in Breda graag welkom zullen heten. Maar over hun ‘papieren komst’ deed, voor zover bekend, niemand moeilijk.

De sancties tegen personen kunnen overigens óók gevolgen hebben voor bedrijven. Maar dat is alleen het geval als een bedrijf voor tenminste 50 procent in handen is van een gesanctioneerd persoon. Of als aangetoond wordt dat hij er feitelijk de lakens uitdeelt. Dat lijkt in dit voorbeeld niet het geval.

Geen onbeduidend bedrijfje

Dat het Brabantse Rus Gas Turbines geen onbeduidend bedrijfje is, valt te zien op de website van het Kremlin. Daar staan foto’s op van een overleg tussen Kovalchuk junior en Vladimir Poetin zelf. Er staat een transcriptie bij van het (openbare deel van het) gesprek dat ze voerden. Met gepaste trots vertelt Kovalchuk óók over de joint venture met General Electric. Dat is dus de joint venture in Breda.

General Electric blijkt in de luxe kantoorstoren aan de Verlengde Poolseweg overigens wél bekend. „Die zitten hier wel”, weet de receptioniste. Maar iemand oproepen, kan ze niet. „Ze zijn hier bijna nooit. Af en toe zie ik iemand lopen, maar vandaag heb ik nog niemand gezien.”

Operaties opgeschort

Het hoofdkantoor van GE in de Verenigde Staten geeft ook al weinig sjoerge. Een woordvoerder zegt dat er met de autoriteiten wordt samengewerkt om aan alle wetten en regels te voldoen. „We hebben onze operaties in Rusland opgeschort. Met uitzondering van het leveren van medische apparatuur en het ondersteunen van bestaande elektriciteitsvoorzieningen voor de lokale bevolking.”

Dat laatste kun je opvallend noemen.

Het lijkt Rusland niets te kunnen schelen als Europa in de kou zit. Maar andersom vindt General Electric stroom voor Russen wél belangrijk. Op de vraag wat GE eigenlijk vindt van zijn samenwerking met Igor Sechin en Boris Kovalchuk komt geen antwoord.

Bij Fortum werken wél echt mensen

Dan Fortum. Ook dat treffen we aan in een kantoorstoren met meerdere bedrijven. Aan de Bredase Lage Mosten, vlakbij de A16, deelt Fortum de derde verdieping met twee andere ondernemingen. Vanwege het ontbreken van een receptionist, kunnen we hier eenvoudig binnenwandelen. Hier blijken wél echt mensen aan het werk. Wat ze aan het doen zijn, is onduidelijk. Een medewerkster vertelt dat we onze vragen kunnen mailen.

Vanuit Finland krijgen we enkele dagen later inderdaad overall antwoord op. In eerdere statements heeft Fortum de oorlog in Oekraïne al ferm veroordeeld. Het bedrijf benadrukt dat het zich aan alle sancties houdt. Dus óók aan de maatregel dat het verboden is om vanuit Europa een Russisch energiebedrijf te helpen. Het Russische Fortum kan met de opbrengsten in eigen land voorlopig zijn eigen broek ophouden. Er is dus geen steun van het Bredase kantoor nodig, zegt Fortum.

Ook benadrukken de Finnen dat ze in Breda méér doen dan Russische aandelen bewaren. Ook bedrijfsonderdelen uit een aantal andere landen zijn hier ondergebracht. Verder zit Fortum naar eigen zeggen niet voor de lage belastingen in Brabant, maar vanwege het gunstige algehele vestigingsklimaat. „Belastingen zijn niet de belangrijkste motivatie om holdings in Nederland te hebben.”

Wie wil de boel nu overnemen?

Toch zullen de hoofdbreken in Finland én in Breda inmiddels groot zijn. Groter dan de argeloze voorbijrazende automobilist op de A16 kan bevroeden. De Russische activiteiten staan dan wel te koop, maar wie wil die hebben? Nu investeren in de Russische energiesector verboden is, zal er geen Europese overnamekandidaat te vinden zijn. Verkopen aan een rijke Rus dan maar? Daarmee mag For-



PvdA-leider Attje Kuiken. FOTO ANP

tum in veel gevallen óók geen zaken meer doen.

Tot overmaat van ramp heeft Poetin inmiddels tegenmaatregelen genomen. Zo bepaalde hij dat bedrijven uit ‘unfriendly countries’ zich niet zomaar meer mogen terugtrekken uit belangrijke energieprojecten in Rusland. Nederland en Finland staan beide op de lijst van ‘unfriendly countries’. Fortum zegt nu te beoordelen welke gevolgen dat voor haar heeft.

Kan Nederland ondertussen nog iets doen tegen de Russische activiteiten die in de Brabantse bedrijven zijn ondergebracht? In elk geval zou het toezicht beter moeten, herhaalt expert Over de Linden. Het (niet) naleven van de sancties leidde in Den Haag al herhaaldelijk tot commotie. Dat ons land lange tijd een toevluchtsoord was voor Poetin-vrienden die hier profiteren van het gunstige belastingklimaat is politici een doorn in het oog.

Met een spoedwet verbood minister Kaag van Financiën bijvoorbeeld dat trustkantoren nog voor Russische bedrijven en personen mogen werken. Enkele trustkantoren in Nederland staan erom bekend dat zij veel rijke Russen (en hun bedrijven) hebben geholpen om geld in Nederland te stallen. Een trustkantoor zorgt dat alles in Nederland netjes geregeld wordt. Het regelt bijvoorbeeld een postadres en treedt op als bestuurder.

Trustkantoor van Brabants bedrijf stapt op

Opvallend in ons onderzoek: ook Rus Gas Turbines in Breda werd geholpen door een trustkantoor. CIS Management heet dat Amsterdamse kantoor. Maar tijdens het onderzoek, op 13 augustus, stapte CIS Management uit het bestuur

Wetsvoorstel PvdA: centraal register

Tweede Kamerlid Attje Kuiken (PvdA) vindt het opvallend dat het moeilijk blijkt om te achterhalen ‘wie of wat er achter schimmige ondernemingen schuilgaat.’ Het zogeheten UBO-register functioneert nog niet goed genoeg, beaamt expert Over de Linden. In dat register moet worden vastgelegd wie de uiteindelijke belanghebbenden van een bedrijf zijn (de Ultimate Beneficial Owners). De PvdA deed een wetsvoorstel om ook een centraal register van aandeelhouders van bv’s op te tuigen. Daarin kunnen justitie en Belastingdienst opzoeken wie de eigenaren zijn. Dat voorstel wordt binnenkort behandeld.

van Rus Gas Turbines, blijkt uit de openbare gegevens.

Of dat inderdaad vanwege de sancties is, wil CIS Management niet zeggen. Aan de telefoon zegt een medewerker slechts dat alles conform de regels verloopt. „Wij zijn geregistreerd bij DNB (De Nederlandsche Bank, red.) en gelooft u mij dat die alles goed controleren. Daar hebben

Af en toe zie ik iemand lopen, maar vandaag heb ik nog niemand gezien

we geen journalisten voor nodig.”

Wie er nu voor zorgt dat Rus Gas Turbines in Breda kan blijven bestaan, is onduidelijk. Lang niet altijd leidt het vertrek van een trustkantoor ook tot het einde van de gewraakte constructie, zegt Heleen over de Linden. „Het kan ook zijn dat de trustdiensten illegaal worden overgenomen. Dan heb je er helemaal geen zicht meer op.”

Dit is een productie van de onderzoeksredactie Brabant, een gezamenlijke redactie van het Brabants Dagblad, BN DeStem en het Eindhovens Dagblad. Heeft u tips over dit onderwerp of over andere zaken die onderzocht of aangekaart moeten worden? Dan kunt u een bericht sturen via WhatsApp of Signal op: 06 29045858. Het kan ook anoniem. Of mail naar onderzoeksredactiebrabant@dpgmedia.nl. We gaan vertrouwelijk om met uw gegevens en informatie.

Verantwoording

Voor dit stuk is gebruikgemaakt van een database die Company.info voor het algemeen belang heeft samengesteld en aan ons ter beschikking heeft gesteld. De database bevat Brabantse bedrijven die een connectie hebben met Rusland. Ook is gebruikgemaakt van de internationale tool RuAssets, ontwikkeld door

het Oekraïense it-bedrijf YouControl. In deze database is terug te vinden welke personen een prominente politieke functie bekleden of bekleed hebben. Op deze manier konden de connecties gecontroleerd worden tussen personen en sanctielijsten. Voor het uitdiepen van informatie over de activiteiten van de energiebedrij-

ven in Breda en Rusland is gebruikgemaakt van openbare beschikbare informatie. Deze informatie is afkomstig van zowel Nederlandse, Finse, Amerikaanse en Russische online bronnen. Als laatste heeft deze site om reactie gevraagd van de bedrijven General Electric, Inter RAO, CIS Management en Fortum.